

Bilge Karasu'nun "Ada" Hikâyesinde Arayış

DOÇ. DR. ŞAHİKA KARACA*

Öz

Bilge Karasu, *Uzun Sürmüş Bir Günün Akşamı*'nda yer alan "Ada" hikâyesinde keşişlerin iman sorgulamasını ve bu eksende gerçeği arayışlarını işler. Kitabın ilk hikâyesi olan "Ada"da Bizans İmparatorluğunda Resimkırıcılık/İkonaklazm (ikona düşmanlığı) hareketinin etrafında eski ve yeni arasında bocalayarak kendini tanımaya çalışan genç bir papaz olan Andronikos'un inanç sorgulamaları verilir. Andronikos eski ile yeni arasında resimkırıcılığı kabul etmek veya reddetmek konusunda kendisini sorgular ve adaya çekilir. Hikâyede mekânın ada olması da anlamlıdır. Çünkü ada, kişinin kendini keşfetmesinde sınırlayıcı ve dar bir mekân olarak kişinin kendine yönelişini sağlayabilecek bir mekândır. Andronikos da adada kendini keşfetmenin peşindedir.

Hikâyede inanç sorgulaması, kendilik sorgulamasıyla birleşir. Andronikos aslında Tanrı'ya olan inancını sorgularken kendini keşfeder. Bu ise toplumsal alandan soyutlanma, yalnızlaşma ve içe dönüşle gerçekleşir.

Anahtar sözcükler: Bilge Karasu, resimkırıcılık, Tanrı inancı, özgürleşme, kendilik keşfi.

"THE SEARCHING" IN BILGE KARASU'S "ISLAND"

Abstract

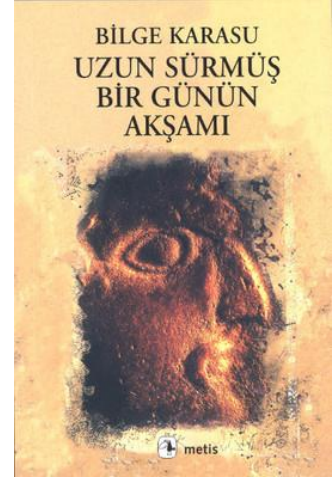
"Island", a story in *A Long Day's Evening*, Bilge Karasu processes the monks' questioning of faith and searching for truth on this axis. In "Island" around the movement of iconoclasm, Andronikos, a young priest who tries to get to know himself by faltering between the old and the new, is questioned on faith. Andronikos questions himself about accepting or refusing picture breaks between the old and the new and retires to the island. It is also meaningful in the story that the place is an island. Because the island, as a limiting and narrow space in one's self-discovery, is a space that can provide one's own orientation. Andronikos seeks to discover himself on the island.

In the story, the questioning of faith is combined with the questioning of self. Andronikos discovers self while questioning of God. This is achieved through isolation from social sphere, loneliness and return to inside.

Keywords: Bilge Karasu, iconoclasm, belief in God, emancipation, self-discovery.

* Erciyes Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi TDE Bölümü, skaraca@erciyes.edu.tr, orcid.org/0000-0003-2164-7551
Gönderim tarihi: 21.11.2019 Kabul tarihi: 06.12.2019

Bilge Karasu, *Uzun Sürmüş Bir Günün Akşamı*'nda keşişlerin iman sorgulamasını işler. Kitabın ilk hikâyesi "Ada"da Andronikos'un Tanrı'ya olan inancını sorgulaması ana izlektir. Hikâye Bizans İmparatorluğunda Resimkırıcılık/İkonaklazm (ikona düşmanlığı) hareketinin etrafında eski ve yeni arasında bocalayarak kendini tanımaya çalışan genç bir papaz olan Andronikos'un inanç sorgulamaları etrafında geçer. Andronikos eski ile yeni arasında resimkırıcılığı kabul etmek veya reddetmek konusunda kendisini sorgular. May, her toplumda mutlaka yeni fikirler ve ahlaki içgörüler getiren etkilerle geçmişin değerlerini korumaya çalışan kurumları temsil eden iki taraf olduğunu belirterek var olan kurumlara saldıran yeni dinlerle bu kurumları koruyan oturaklı dinler olmasa hiçbir toplumun uzun süre ayakta kalamayacağını söyler (May, 2014a, s. 178).



Hikâyenin başlangıcında Andronikos'un adaya doğru kayığıyla yol alırken adayı karşısında uzaktan bir karaltı hâlinde gördüğünde aklından geçirdikleri onun adadaki sürecini sezdirmektedir. "Vakit bol bundan sonra. Vakit çok. Ölmek için de, bir şeyler yapmak için de, vakit bol, çok, çok bol. Bolluğun değeri, anlamı olmayacak ölçüde bol. Ne yapmalı bu vakti? Bir şeyler yapmalı, bir şeyler kurmalı. Ama kurmak... Kurmak için, kurmak gücünü bulmak için... (...) Oysa bir şeyler kurmak için inanmalı insan. Her şeyden önce, inanmalı..." (Karasu, 2014, s. 9-10) Andronikos aslında adaya gelirken kendini tekrar var etmenin peşindedir. Hikâyede mekânın ada olması da anlamlıdır. Çünkü ada, kişinin kendini keşfetmesinde sınırlayıcı ve dar bir mekân olarak iç benliğine yönelişini sağlayabilecek bir mekândır. Andronikos da benlik farkındalığını ancak böyle bir mekânın sınırlayıcı etkisiyle gerçekleştirebilecektir. İçinde var olduğu ya da var olduğunu sandığı hayat ona göre "kısır" bir hayattır. O bir yandan inançta kısırlık döngüsünü yaşarken diğer yandan da papazların evlenmesinin yasak olması nedeniyle biyolojik anlamda da gönüllü olarak kısırlığı seçmiştir.

Andronikos aslında adaya sığınırken hayatının bu iki kısır döngüsünü sorgulamaktadır. "Döngünün kısırlığına, kısır bile sayılmayacak boşluğuna saplanıyor gene. Saplansın. Ne çıkar. Saplanıp saplanmamanın bir değeri kalmadı artık. Son iki günün bunluğuna yeniden girse, bu bataкта batsa bile, bu düşünceyi durduramaz ki... Kısır da olsa." (Karasu, 2014, s. 10) Andronikos resimkırıcılığı reddetmenin ya da kabul etmenin kendisi için anlam ifade etmeyen kısır bir döngü olduğunu düşünmektedir. Bu döngüyü kökünden değiştirecek bir yeniliğe ihtiyacı vardır. Bu yenilik ise ona göre peygamberlerin dünyaya gönderilişiyle benzerdir. Bu sebeple de kendisini Hz. İsa'yla benzeştirir: "Otuz üç

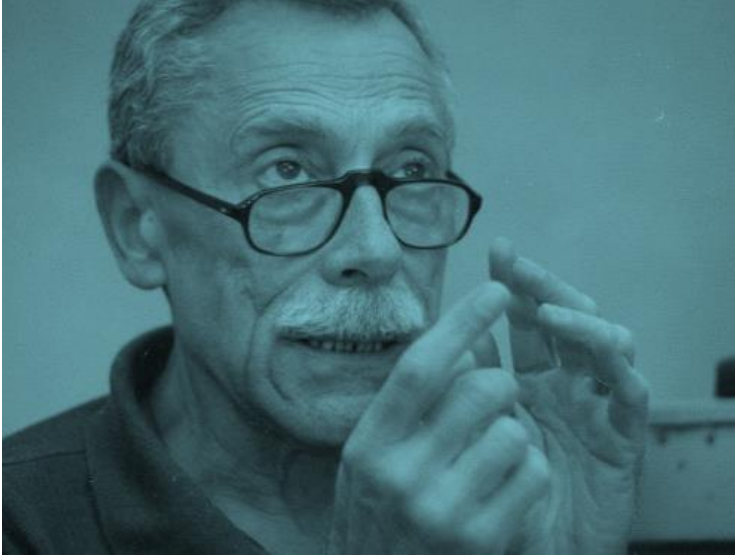
yıllık ömrünün sonunda, dünyayı değiştirdiğinin farkına bile varmadan Filistin'in bir dağında çarpmıha gerili ölen o köylü ile aynı yaşta Andronikos..." (Karasu, 2014, s. 10) Andronikos Tanrı'ya iman noktasında yaşadığı çelişkileri Hz. İsa'nın yeryüzüne getirdiği inanç ekseninde değerlendirir. Ancak bu sorumluluğun Hz. İsa'ya değil onun öğretilerini yanlış değerlendiren, onun yoluna bağlanmış görünen, bağlandığına inanan insanların kendi aralarındaki çekişmeler yüzünden olduğuna inanmaktadır. Andronikos'a göre kendisi de bu suçlular kervanının içerisinde. Çünkü neye, nasıl inandığını hiç sorgulamamıştır. Gelenekler ekseninde oluşmuş din anlayışını bir din adamı olarak devam ettirmektedir. Bu durum aslında onun insan olmanın farkındalığına sahip olmasını engellemektedir. Andronikos'un adaya gelişi bu anlamda önemlidir. Çünkü ada onun kendine sığınmış mekânıdır. Nitekim adaya ilk ayak bastığında kendisini özgür hisseder: "Ne zamandır elleri böylesine özgür değildi, olmamıştı... Ya haç vardı, ya resimler; ya buhurluk ya da körlerin, topalların, çocukların elleri, ağızları, dudakları; mumlar ya da inciller, tespihler. Kürekler; uykusuz, duraksız kürekler." (Karasu, 2014, s. 12) Bütün bunlar Andronikos'un hayatını çevreleyen, kendi neliğini düşünmesine engel olan dinî ve aynı zamanda meslekî kimliğine ait olan unsurlardır. Ada ise ona yepyeni bir hayatın kapılarını açacaktır. O bu arayışını sürdürürken aynı zamanda adada hayatta kalabilmek için suyu da aramaktadır. Böylece hikâyede Andronikos bir yandan adayı keşfederken bir yandan da kendini keşfeder. Öncelikle adaya ilk ayak bastığında bir mağaraya sığınır. "Mağaranın her köşesini dolaşmalı. Belki başka bir açıklık yer var. Başka bir ağız, başka bir koy, başka bir..." (Karasu, 2014, s. 14) Mağaraya sığınış bilinçdışına sığınış düşündürmektedir. Daha sonra Andronikos adanın tepesine çıkmak ister. Tepeye çıkmak istemesindeki en önemli neden ise orada kendisinden başka insanların olma ihtimalinin azlığıdır. Diğer taraftan da tepeden her yer görünecektir. Andronikos aslında yalnızlaşarak ve tepeden her şeyi iyi görebileceğini düşünerek sıradan insandan özgür insana doğru bir değişim süreci içerisine girmiştir. Benlik farkındalığı onu adanın insansızlığı ve tepenin çevresindekileri iyi görme olanağını sağlamasıyla özgür insan seviyesine yükseltmiştir. "Özgürlük, insanın kendi gelişiminde rol oynamasıdır. Kendi kendimize şekil verme kapasitemizdir. Özgürlük benlik bilincimizin diğer yüzüdür.(...) Kişinin benlik bilinci arttıkça seçim yaptığı küme genişler ve özgürlüğü de aynı oranda artar. Özgürlük birikerek çoğalır; özgürce verilmiş bir karar bir sonraki kararda kişiyi daha da özgür kılacaktır. Her özgürlük girişimi kişinin benlik yarıçapını genişletir." (May, 2014a, s. 154)

Andronikos tepeye tırmanırken bir anda sıfır sayısını düşünmeye başlar:

"Ansızın, matematikçilerin sıfır dedikleri şeyi düşünüyor. Onların sıfırı, o güne değin kendisinin yokluğu düşünmek için kullandığı terimlerden -ansızın- apayrı görünüyor gözüne. Kaosa ancak Tanrı düzen getirmişti. Ama sıfırın üstüne

insanlar biri, ikiye çıkabiliyorlardı. Bu orman sıfırdı şimdi. Biri, ikiye, üçü çıkmak, sıfırdan hareket ederek... Bu da yepyeni bir düşünce: Sıfırdan hareket etmek... Sıfırdan hareket ederek, kolu gücünce, kafası, insanlığı gücünce, bir şeyler dizmek art arda, bir şey yapmak..." (Karasu, 2014, s. 17)

Andronikos'un tepeye tırmanırken aklına sıfır sayısının gelmesi varlık ve hiçliğin anlamı üzerine tabiat üzerinden zihninde bir değerlendirme yaptığını göstermektedir. Hikâyede sıfır sayısı hiçliği değil de varlığı eşitleyen yapısıyla dikkatleri çeker. Böylece ayrıştırıcı değil de bütünleyen yapısıyla varlık/O anlam kazanır. Andronikos da tepeye tırmanırken manastırın taşlarla çevrili dünyasından tabiatın güzelliklerle dolu dünyasını fark eder, varlık zihninde sıfırın kaos içermeyen eşitleyici simgeselliğiyle belirginleşir.



Bilge Karasu

Andronikos tepeye tırmanırken vücudunun sesini de dinler ve "Ne çabuk çıkmalı ne de ağır. Ölçüyü bulmak gerek. Bu yokuşun ölçüsünü. Yüreğin, şakakların atışına ayak uydurmalı, nabzın atışına. Tanrının, insanın içine yerleştirdiği tek, şaşmaz ölçüye. Bu ölçünün şaşması, bir türlü sonuç verir, iki türlü değil." (Karasu, 2014, s. 17) Andronikos, varoluşunu Tanrı'nın varlığıyla

tanımlar. İnsana tek müdahale edebilecek güç Tanrı'dır. Ölüm de Tanrı'nın insan hayatına müdahalelerinden biridir. Andronikos bu durumu içten gelen müdahale olarak değerlendirir:

"Oysa ölüm yararsız bir şey, boş bir şey. Ağzındaki lokmayı unutuyor Andronikos. Ölüm, kaçınılması gereken bir şey. Ölçü, herhangi bir nedenden ötürü, insanın içinde şaştığı zaman, yapılacak bir şey yoktur. Tanrı işlettiğini durdurmuş oluyor. Ama dışarıdan uzanan bir el, insanın içine girer, ölçüyü şaşırtmak isterse, insanın yapacağı tek bir şey vardır. O eli tutmak, o bileği bütün gücünü kullanarak bükmeğe çalışmak, gerekirse, kesmek. Ya da... İnsanın içine hiçbir elin uzanmağa hakkı yok, olmamalı. Ya da... Andronikos düşünüyor, benim yaptığım şey de var, diyor, benim yaptığım kaçmak... O bileği bükmeğe gücü yetmediği, yetmeyeceği için, bu gücü bulma gücünü verecek bir inancı olmadığı için, kaçmak..." (Karasu, 2014, s. 17-18)

Andronikos Tanrı'nın insana müdahalesini iç etki olarak değerlendirirken ötekileri dış etki olarak değerlendirir. Ve insanın varoluşuna engel olan bu dış etkilerden kendi gücü ve

istenciyle kurtulması gerektiğine inanır. Burada dikkat çekici nokta aslında Andronikos'un kendisini tecrit ederek adaya sığınması değil de yeni düşünceyi yani resimkırıncılığı kabul etmediğinde öldürülme ihtimali karşısında kaçışıdır. Dolayısıyla hikâyede alttan alta olmak ya da olmamak/var olmak ya da varlıksızlık-hiçlik kaygısı işlenmektedir. Nitekim ölüm varlıksızlığı imleyen bir durumdur. İnsan öleceğini bilen tek varlıktır. Ancak önemli olan insanın ölüm fikriyle nasıl başa çıktığıdır. Rollo May bu durumu şöyle kategorize eder:

"İnsan varoluşunu ölümden kaçma kaçma da harcayabilir, Batı toplumumuzun alışkanlıklarında görüldüğü gibi otomatik ilerlemeye ya da takdiri ilahiye inanıp bu gerekçelendirmelerin altında ölüm farkındalığını bastırarak bir kült de yaratabilir, 'insan ölür de' diyerek konuyu hasıraltı edebilir ve bunu resmi bir istatistik haline getirir ve gelecekte bilinmeyen bir anda öleceği şeklindeki tek nihai gerçeğin üstünün örtülmesine hizmet eder." (May, 2014b, s. 136)

Nitekim Andronikos resimkırıncıların, dinî inançlarına müdahalesi karşısında nasıl davranacağını kestirememiştir. Ancak asıl ilginç olan nokta Andronikos'un tasvirlerin kiliselerden kaldırılmaması konusunda da herhangi bir inanca sahip olmamasıdır. Yıllarca tasvirler karşısında ibadetini yapmış olan Andronikos bunun doğruluğunu sorgulamadığı gibi Tanrı'ya olan inancını da sorgulamamıştır. Çünkü doğduğu andan itibaren toplumsal yapı tarafından yasa ve geleneklerle kuşatılan insan için din, Tanrı inancı geleneksel kabullerle birlikte yol almaktadır. Nietzsche de töreler çerçevesinde oluşmuş bir hayatı kuruntu olarak değerlendirir:

"İnsanlığın bugüne dek önemle düşünüp durduğu şeyler gerçek bile değildir, kuruntudur yalnızca; daha sert deyişle, o sapına dek zararlı, hasta yaratıkların bozulmuş içgüdülerinden doğan yalanlardır, -o kavramların topu 'tanrı', 'ruh', 'erdem', 'günah', 'öte dünya', 'doğru', 'bengi yaşam'... Ama insanoğlunun büyüklüğünü, 'tanrısallığını' hep bunlarda aradılar... 'Küçük şeyleri', yani yaşamın temel konularını küçümsemeyi öğretmekle, en zararlı insanları büyük insan saymakla yurt yönetiminin, toplum düzeninin, eğitimin tüm sorunlarını ta köklerine dek bozdular..." (2016, s. 38-39)

Andronikos da dinî inancını bu kapsamda yaşar. Tâ ki resimkırıncılığı kabul ve ret arasında bir karar vermesi gerektiğinde benlik farkındalığı yükselir. Ve bu fikirlerin çatıştığı ortamda bulunmak yerine düşünmek için kendisiyle baş başa kalabileceği bir yer olan adaya kaçır. Ancak hikâyede Andronikos'un bu kaçışı kendine/kendi benliğinin derinliklerine kaçıştır. Kendi benliğini aramaktır, keşiftir.

Andronikos tepeye tırmanırken bir taraftan da manastırdaki tartışmaları düşünür. Bu tartışmalar ona çok saçma gelir. Çünkü ona göre herkes temeli bırakıp çatının kiremidinden söz etmektedir (Karasu, 2014, s. 21). Dolayısıyla kilisede tasvirlerin olup olmaması değil, kilisenin varoluş nedeni olan Tanrı inancının sorgulanması meselesi asıl tartışılması gereken

konudur. Ancak Bizans İmparatoru; Doğu illeri halkı, Arapların baskısı gibi tam olarak anlaşılmayan sebeplerden dolayı resim karşısında dua etmek, resimleri öpmek, resimlerden bir şeyler beklemeyi yasaklamıştır. Andronikos tepeye tırmanırken İmparatorun ve manastırdaki arkadaşı Andreas'ın resimkırıcılığa taraftar olmalarını sorgular. İmparatorun Doğulu olduğu ve Doğu ordularıyla yakın ilişki içerisinde olduğunu, devleti ayakta tutabilmesi ve tahtının elinden gitmemesi için Doğu ilinin ordularına ve Doğu kilisesinin ileri gelenlerine uymak zorunda olduğunu düşünür. Andreas ise kutsal resimlere tapmaya karşı çıkmasına rağmen henüz devlet eliyle bu karar kesinleştirilmediği için her sabah kilisede resimler karşısında ibadet etmeye devam etmektedir. Andronikos, İmparatorun ve Andreas'ın dış etkiler nedeniyle kendilerini baskı altında korku hissiyle inandıklarının tam tersine hareket ettiklerini düşünür. Andronikos ise ne İmparator ne de Andreas gibi inanmadığı şeyleri baskı ve korkuyla yaşamaktansa kaçarak kendisine bir yol aramaya çalışmaktadır: "Bu korkunç karışıklık içinde, sis ortasında kalmış gibi, bir yol aramak, gerçekliği kavramak..." (Karasu, 2014: 29) Andronikos adada kaldığı ilk geceyi kendisine bir yol arayışı içinde düşünerek geçirir ve sabaha zihni aydınlanmış olarak uyanır. "Ama yol açıldı artık. Gidiş yolu. Kaçış yolu. İnancını değiştirmeyecekti." (Karasu, 2014, s. 35) Ancak başına bu karardan dolayı neler gelebileceğini düşünmeye başlar ve zindana atılmak, işkence görmek, aforoz edilmek, hatta idam edilmek bu kararının sonuçları olabilecektir. Zindana atılmaktan çok korktuğunu fark eden Andronikos zihninden şunları geçirir:

"Zindandan bu kadar korkuyorsam, zindana atılmağı bu kadar korkunç bir şey sayıyorsam, inancımın gücünü duyduğumu, inancımı değiştirmemeğe karar verecek ölçüde inandığımı nasıl söyleyebilir, nasıl düşünebilirim? Oysa yıllarca, keşiş olarak, din adamı olarak, bu inancı yaşadım, bu inanca bağlılığımı her türlü kuşkunun üzerinde, ötesinde saydım. İnsanlara, yeterince inanmadıkları için ilendim, saldırdım. İnancın her türlü zenginliğin, her türlü acının üstünde olduğuna, her türlü dünya malı ile dünya acısının üstünde olduğuna, zengini de, yoksulu da inandıрмаğa, kandırmağa çalıştım. Yoksa, alıştığım için mi yapıyordum bunu? Alıştığım, öyle düşünüp öyle söylemeğe alıştığım, gerisini düşünmeği aklıma bile getirmediğim, su içer, yemek yer, yürür, yatıp uyur gibi bu işleri yaptığım, ne yaptığımı tamamıyla unuttuğum, aklıma bile getirmediğim için mi?" (Karasu, 2014, s. 35-36)

Andronikos zindan korkusunu hissetmesiyle dinî inancını sorgular. Bu korku dinî inancının aslında toplumsal temayüller, görev ve sorumluluk bilinci ekseninde oluştuğunu, özde Tanrı inancının neliğine ilişkin bir merak taşımadığını göstermektedir. Andronikos zindan korkusuyla bir anda kendi kendisiyle karşılaşarak Tanrı inancını sorgulamaya başlar ve resimkırıcılığı İmparator'un isteği doğrultusunda kabul ederse şimdiye kadar yaşadığı hayatın ve savunduğu tüm öğretilerin yalan üzerine kurgulandığını düşünür. Ancak

inancının ne kadar gevşek bir zemin üzerinde olduğunu anladığında ise Tanrı'ya dua ederek canını almasını ister.

Andonikos'un Tanrı'ya olan inancı noktasında geldiği bir sonraki adım ise gerçekte Tanrı'ya inanmadığıdır: "İnancı uğruna zindana atılacağı bile göze alamayan adamın inandığı söylenebilir mi? O halde, gerçekte, inanmıyorum. O halde, yıllarca, bilmeden, farkına varmadan, yalan söyledim. Yalanımı yaşadım, yaşattım başkalarına da. Kendimi aldatmakla kalmamışım, herkesi de aldatmışım."



Bilge Karasu

(Karasu, 2014, s. 38) Tanrı'ya inanıp inanmadığını zihninde sorgulayan Andronikos bu hâliyle yeni bir şeye inanma hakkını kendinde görmez. Çünkü resimkıncılığı kabul etmesi kendisiyle birlikte diğer insanları da aldatmasıdır. Artık onun için tek bir yol kalmıştır: Kaçmak.

"Andronikos için tek yol kalıyordu. Kaçmak. Gitmek. Kendini de, başkalarını da aldatmayacağı, aldatmak zorunda kalmayacağı bir yere kaçmak, bir yere gitmek. Öyle bir yer ki kendisinden yalnız inancını değiştirmesi değil, eski inancına göre hareket etmesi, davranması da istenmesin. Öyle bir yer ki, bugüne dek topluluk içinde Andronikos neyi simgelemişse, orada öyle bir şeye yer olmasın. (...) Kaçmak gerekti. Kaçmak, uzaklaşmak, hayatı yeniden başlatmak için gerekli koşulları bulacağı bir günü bekleyerek, umarak, kaçmak, uzaklaşmak..." (Karasu, 2014, s. 38-40)

Andronikos'un kaçma isteği dünyadan kendisini tecrit edeceği bir mekân arayışıdır. Böylece kendisiyle baş başa kalarak kendisini tanımak için vakti olacaktır. Onun içinde bulunduğu durum ve zaman ona bu imkânı vermeyecektir. İmparatorun din adamları üzerindeki yaptırımını özgürce düşünmesini ve benliğinin derinliklerini keşfetmesine engeldir. Bu sebeple özgürlüğü için yapacağı tek şey kaçmaktır. Bu kaçış ona baskılardan uzak içsel dünyasını keşfedebileceği ve yeni hayatını bu ekseninde kurabileceği fırsatları verebilecektir.

Andronikos artık yol haritasını belirlemiş, kendini arayış süreci zihninde belirginleşmeye başlarken nihayet adada hayatını devam ettirebilmesi için gerekli olan suyu da bulmuştur. Onun adadaki bu iki mecralı arayışı hem kendini hem de suyu bulmasıyla sona ermiştir. Andronikos suyu bulduktan sonra kendisini soğuk ve sıcaktan koruyabilecek bir barınak inşa etmeye başlar ve adada yaşamaya devam edebilmesi için düş içerisindeymiş gibi değil de, gerçeklik içerisinde yaşamaya gerektiğini düşünür. Bunun için de yemek yemek, su içmek, uyumak, kalkmak, yiyeceğini hazırlamak, dua etmek, toprağı işlemek gibi

bir takım küçük alışkanlıklarının olması gerekmektedir. İş yapmadığı zamanlarda ise çiçek yetiştirmeyi ister. Andronikos manastırdan uzakta kurmak istediği bu sıradan yaşamında kendisini serüvene atılmış yürekli bir kahraman gibi görmez. Ona göre serüvenci korkusuz, alışkanlıklarından her an kopmaya hazır, hatta alışkanlık edinmekten kaçınan bir kişi olmalı. Oysa kendisi öyle değildir. Kendi yiğitliği, yürekliliği ancak sıkıştığı, baskı altında kaldığı anlarda kesin adım atması gereken zamanlarda ortaya çıkmaktadır ki ona göre "Öylesi, serüven yürekliliğinden apayrı bir şey"dir (Karasu, 2014, s. 44). Serüvenci tek başına yaşayabilir. Kendisi ise zorunlu yalnızlık değil de, kalabalıklar içerisinde yalnızlığı kendi seçimi olarak yaşamayı sevmektedir. Dolayısıyla yalnızlaşmak için yine başkalarının varlığına ihtiyaç duymaktadır. Adada tek başına yaşadığı bu dönemde de şehir hayatının küçük alışkanlıklarını devam ettirme isteğindedir: Barınak, su, yiyecek gibi. Andronikos gündelik yaşamın sıradanlığı içerisinde değerlendirdiği yemek yemek gibi hayati ihtiyaçlarını karşılarken adadaki karga ve martı gibi hayvanları gözlemleyerek ölümü düşünür. Adaya gelmeden önceki ölüme yaklaşımıyla adaya geldikten sonraki yaklaşımı değişmiştir. Papazken ölümün sevilebilecek bir şey olduğunu anlatırken adada bu düşüncesi değişmiştir.

"İnsan nasıl olsa öleceğine göre, bir şeyler yapmak daha iyi olur. Ölüm boş bir şey, ölümü beklemek, oturup beklemek, boş bir iş. Yıllarca sevgi sözü ile ölüm sözünü yan yana getirip durmuş, ikisi arasında bağ kurmağa kalkmadığı halde, öğrettikleriyle, söyledikleriyle, ölümün sevilecek, sevilebilecek bir şey olduğunu düşündürmeğe çalışır gibi davranmıştı.

Oysa şimdi, bunda da yanıldığını sanıyor, düşünüyor... Ölüme karşı çarpışmak gerek. Ölüm, ancak, gelip tepene dikildiği, seni, gözünün yaşına bakmadan yanına alıp götürdüğü anda, onu kabul etmelisin." (Karasu, 2014, s. 46)

Andronikos, hayatın ve ölümün anlamını adada sorgulamaya başlar. Artık o, ölümün kaçınılmaz bir son olduğunun farkındadır ve ölümle hayatı birlikte devam ettirmek yerine ölüme rağmen, ölüm gelinceye değin hayatı her gün yeniden doğuyormuş gibi devam ettirmek gerektiğine inanmaktadır. Böylece insanın hayatıyla iç içe geçmiş ölüm fikri soyutlanmış ve ölüme rağmen hayat da anlam kazanmış olacaktır. May, varoluşçu analistlerin ölümle yüzleşmenin yaşama en pozitif gerçekliğini kazandırdığını, onlara göre ölümle yüzleşmenin bireysel varoluşun gerçek, mutlak ve somut olmasını sağladığını belirtir. Ayrıca ölümün yaşamın göreceli değil mutlak olan tek gerçeği olduğunu da söyler. (May, 2014b, s. 136) Dolayısıyla ölüm varoluşun anlamını güçlendiren tek gerçeklik olarak değerlendirilebilir. Nitekim Andronikos'un papazlık evresindeki ölüme yaklaşımı ile adadaki fikirleri birbirinden oldukça farklılaşmıştır. Andronikos adadaki kendini arayış serüveninde özgürleşmiş, dolayısıyla kolektif kültürden koparak bireyselleşmiştir. Böylece

özgürlük etrafında benlik farkındalığı artan Andronikos için ölüm de geleneksel kalıp yargılarla geçiştirilen bir durum değil, tersine üzerine gidilmesi gereken bir olgudur.

"Ölçünün tek bir durağı, tek bir sonu var. Tek yere doğru kayıyor her geçen günle birlikte. O halde, her gün yeniden bir şeyler yapabilmeli, her gün yeniden kurmalı, düzeltmeli dünyasını, her gün yeni bir şey katmalı ki yaşayışına, ölüm payı artacak yerde eksilir gibi olabilsin, dağılsın, parçalansın; yaşayışını kolaylaştıran kendi alışkanlıklarının yanında kendi getirdiğin değişiklik de olsun, bu denge içinde, yaşadığını, sürüklenmediğini anla, anlayacak hale gel..." (Karasu, 2014, s. 46)

Hayat, bir bütün olarak insanı gündelik yaşam içerisinde sürükleyebilecekken insan bu tek düzeligi değiştirebilecek güce sahiptir. Dolayısıyla insanın varlığı hayatın devam eden düzenine getirdiği farklılıklarla anlam kazanmaktadır. Andronikos da ölümü devam eden düzenin bir parçası olarak görmektedir ve ölüme karşı hayata tutunmakla sıradanın farklılaşacağına inanmaktadır. Andronikos adaya gelene kadar kendini bu denli düşünmemiştir. "Öyle geliyor ona. İnanmanın kolaylığı, korkunç ölçüdeki güç kolaylığı içinde kendini düşünmemiş gibi hiç..." (Karasu, 2014, s. 47) Andronikos toplumsal hayatta süre giden Tanrı inancını hiç sorgulamadan yaşamıştır. Ancak bu onun bilinçaltının derinliklerinde her an patlamaya hazır bir öfke biriktirmiştir. Adadaki kendini bulma süreci ise onu öfkelerinden arındırmıştır. Onun öfkesi geleneksel hayatın kendisine biçtiği rolleri yerine getiren sürü insanı ya da özgürlüğünü yaşayamayan insanın öfkesidir. Andronikos ilk defa adada kendisini özgür hissetmiş ve öfkesiz yaşamının aydınlığı içine doğmaya başlamıştır.

Andronikos'a adadaki yaşantısı ilk olarak kendine soru sormayı, kendi kendini araştırmayı öğretmiştir. Bu zamana kadar farkına varmaksızın yaptığı bu sorgulamaları artık farkında olarak yapmaktadır. Yıllarca toplumun sınırları dışında varlığını kabul etmediği, kabul etmemeyi öğrendiği şeyi adada gerçekleştirir. Bu durum Andronikos'un özgür insan olma yolunda olduğunu göstermektedir. Andronikos artık kendi gücünün sınırlarını keşfetmek ister. Kendini duymak, gücünü sınamak, istediğini yapmağa gücü yetebileceğini anlamak için güç yoldan gitmek iyidir. Adada düşünmek için de bol bol vakti olacaktır: "Kendi sınırlarını, aklının sınırlarını açınsayacak önce, saptayacak, bunu yaparken bu sınırların ötesine geçmeğe çalışacak. Gececek belki de bu sınırlar kesin değil biliyor. Bu sınırları genişletmek, bu sınırları kırmağa çalışmak, insan için ileriye götüren tek yol olsa gerek. Bilgiyi bilgeliği artırmak, Tanrıyı tanımada ilerlemek bu değil mi?" (Karasu, 2014, s. 49) İnsan kendi için sınırları belirlenmiş hayatı, yine kendi içindeki güçle aşacaktır. Ancak bu güç, hikâyede dinî inançla örtüştürülmez. Andronikos içindeki sınırları aşma gücünü sorgular ve eğer bu durum dinî inançla örtüşüyorsa kendisinin daha yolun başında yaya kalmış olduğuna işaret eder.

Hikâyenin son kısmında ise Andronikos tıpkı kendisi gibi göç eden bir leylek sürüsünü gözlemler. İlk gördüğü leyleği çirkin, oranları bozulmuş haça benzetir. Arkasından diğer leylekler havalanmaya başladığında hayranlıkla onları izlemeye başlar. Leyleklerin sayısı yavaş yavaş artar, bir taraftan da kalkıştaki düzensizlikleri göğe doğru yükselirken kendiliğinden düzene girmektedir. Bu arada leylek seslerine martı sesleri karışmaya başlar. “Gitmedikleri, gitmeği tasarlamadıkları için, leyleklere kendilerinden ne kadar ayrı olduklarını söyler gibi çağrışan martıların sesi.” (Karasu, 2014, s. 52) Burada yazarın leylek ve martılar üzerinden resim kırıncılığı kabul etmeyenlerle edenlerin karşıtlık düzlemini bozulmuş haç imgesi üzerinden kurduğu görülmektedir. Nitekim leylek göçünü seyredirken Andronikos kendi göçünü düşünmeye başlar:

“Denize girip, çamlarda gezip, üzümünü peynirini, ekmeğini yeyip şimdi Tanrı'nın o güne rastlattığı bir panayır eğlencesini seyrettikten sonra yorulduğunu düşünerek, duyarak, evine dönecek, yatağa külçe gibi yığılıp hemen uykuya dalacak, keyfi yerinde bir devlet kulunun Pazar gezintisi değildi bugün Andronikos'un yaptığı. Bunu unutmaması gerek. Leyleklerin göçü kendi göçünü unutturmamalı, şehrin hâlâ dumanlı, yangınlı olup olmadığına bakmağı unutturmamalı...” (Karasu, 2014, s. 52)

Andronikos, şehirden uzakta olduğu için artık başka bir dünya içinde olduğunu ve eski hayatındaki sorunların önemsizleşeceğini, eskisi kadar ezici olamayacağını düşünür. Bundan sonra neyle meşgul olacağı konusuna odaklanır ve adanın kıyısına yaklaşacak balıkçıları ve onlara katılarak balıkçı olmayı hayal eder. Sonra bu düşüncesi ona çok gerçekçi gelmez ve adada yaşayabilmesi için bir barınağa ihtiyacı olduğunu düşünür. Bunların da sadece sözünü etmek değil, fiiliyata dökmek gerektiğini düşünerek uykuya dalmaya başlar:

“Ama hâlâ uykuya dalmış değil. Tuhaf bir uyanıklık içinde yüzer, dalar gibi. Su gibi bir uyanıklık bu. Ayaklarını yavaş yavaş uzatıyor, bacaklarını geriyor. Yalnızım yalnızım yalnızım diyor içinden. Ya da içinde başka biri böyle söylüyormuş gibi oluyor. Yüzükoyun dönüyor. Dönmesi yetmiyor. Daha başka bir şey yapması gerek gibi. Karnını iyice yapııştırıyor çakıllara. Daha daha. Çakıllarla gövdesi bir olacakmış gibi. Tanrım! Sana inanıyor muyum? diye soran sesi geliyor kulaklarına. Sana inanıyor muyum ki?” (Karasu, 2014, s. 56-57)

Andronikos'un çakıllara yapışması onun kültürden/kollektif yaşamdan kopup doğaya yönelişini gösterir. Burada yalnızlık önemli bir olgu olarak karşımıza çıkmaktadır. Andronikos'un yalnızlığı kollektif kültürün öngördüğü inanca şüphe duymasından kaynaklıdır. Tillich, yalnızlaşma ve yalnızlıktan çıkış sürecini şöyle anlatır:

“Şüphe, insanın hakikatin bütünlüğünden ayrılmasına, evrene dâhil olmayışına, kendi benliğinin tecridine dayalıdır. Böylece bu durumdan çıkmaya çalışır, kendisinin üstündeki bir şeyle özdeşleşmeye, kendi 'ayrı'lığından ve kendisiyle ilintili olmaktan vazgeçmeye çalışır. Soru sorma ve soruları kendi yanıtlama

özgürlüğünden kaçır, artık başka soruların sorulamayacağı ve önceki soruların yanıtlarının zorla kabul ettirildiği bir yere gider. Soru sorma ve şüphe etme riskinden kaçınmak için soru sorma ve şüphe etme hakkından feragat eder. Kendi ruhani, manevi hayatını kurtarmak için kendisinden vazgeçer. Anlamsızlık kaygısından kaçmak için 'kendi özgürlüğünden kaçır. Artık yalnız değildir, varoluşa dair şüphe içinde, umutsuzluk içinde değildir. Manevi hayatının içindekilere dâhil olarak 'katılır' ve onaylar. Anlam kurtarılır, ancak kendisini kurban eder." (Tillich, 2014, s. 71-72)

Andronikos ise benliğini adaya sığınarak tecrit eder, ancak yalnızlık onu korkutmaz. Dolayısıyla kendini bulmak için ihtiyaç duyduğu özgürlüğünden yalnız kalmak pahasına da olsa vazgeçmez. Hatta hikâyenin sonunda da "Tanrım sana inanıyor muyum ki?" diyerek şüphesi daha da belirginleşir. Hikâyenin böyle Tanrı'dan şüpheyle bitmesi, Andronikos'un arayışının devam ettiğini göstermektedir.

SONUÇ

Bilge Karasu'nun *Uzun Sürmüş Bir Günün Akşamı* isimli hikâye kitabının ilk hikâyesi olan "Ada"da Bizans İmparatorluğunda Resimkırıncılık/İkonaklazm (ikona düşmanlığı) hareketinin etrafında eski ve yeni arasında bocalar ve kendini tanımaya çalışan genç bir papaz olan Andronikos Tanrı'ya olan inancını sorgular. Hikâyede Andronikos inanç sorgulamasında aslında sıradanlığın ötesine geçerek özgürleşmenin peşindedir. Bu durum ise hikâyede Tanrı inancı etrafında kendilik arayışını getirir. Bu sebeple yalnızlaşarak içine dönüp kendini tanımaya çalışan kahraman toplumsal alandan soyutlayarak adaya çekilir. Dolayısıyla benliğinin derinliklerine çekilerek kendisini tanımaya çalışır. Ve bu sürecin sonunda aslında sahip olduğu Tanrı inancının toplumsal görevler ve gelenekler çerçevesinde oluştuğunu, Tanrı'nın neliğine dair zihninde herhangi bir fikrin olmadığını fark eder. Hikâyenin sonunun ise Andronikos'un Tanrı'ya şüphe duymaya başlamasıyla bitmesi dikkat çekicidir. Aslında Tanrı'nın varlığını sorgulama, kişinin kendiliğini sorgulamasıyla özdeşir ve hikâyedeki arayışın da devam edeceğini göstermektedir. Çünkü insanın dünyadaki varoluşu eksiklikler varlığı olduğunu fark etme ve bütünlenme çabası içerisinde geçmektedir. Hikâyenin de Tanrı'nın varlığına şüphe duymayla bitmesi eksiklik ve bütünlenme ekseninin vurgulanmasıdır.

KAYNAKÇA

- Karasu, Bilge (2014). *Uzun Sürmüş Bir Günün Akşamı*. (12. baskı). İstanbul: Metis.
May, Rollo (2014a). *Kendini Arayan İnsan*. (7. baskı). İstanbul: Okuyan Us.
May, Rollo. (2014b). *Varoluşun Keşfi*. (3. baskı), İstanbul: Okuyan Us.
Nietzsche, Friedrich (2016). *Ecce Homo Kişi Nasıl Kendi Olur*. İstanbul: Say Yayınları.
Tillich, Paul (2014). *Olmak Cesareti*. İstanbul: Okuyan Us.

BATI

EDEBİYATINDA AKIMLAR

editör
OKTAY YİVLİ

HATİCE FIRAT
YASEMİN MUMCU
OKTAY YİVLİ
OĞUZHAN KARABURGU
BERNA AKYÜZ SİZGEN
NİLÜFER İLHAN

ÜMMÜHAN TOPÇU
SEFA YÜCE
HANİFİ ASLAN
METİN AKYÜZ
MEHMET SÜMER
YAKUP ÖZTÜRK



Günce Yayınları

Prof. Dr. Önder Göçgün

TİYATRO DENEN HAYAT SAHNESİ



Günce Yayınları



PROF. DR. ÖNDER GÖÇGÜN

Türk Tasavvuf Şiiri

AÇIKLAMALI VE YORUMLU ÖRNEKLERLE



Günce Yayınları

MODERN TÜRK EDEBİYATI

editör
OKTAY YİVLİ

MUHARREM DAYANÇ
OKTAY YİVLİ
MACİT BALIK
MAHMUT BABACAN
SEVİM ŞERMET

YASEMİN MUMCU
BEDİA KOÇAKOĞLU
NİLÜFER İLHAN
MAKSUT YİĞİTBAŞ
SELAMİ ALAN



Günce Yayınları